

REDACȚIA
Arad, Deal Ferenca-utca nr. 20.

ABONAMENTUL
Pentru Austro-Ungaria:
pe un an 20 cor.
pe 1/2 an 10 .
pe 1/4 an 5 .
pe 1 lună 2 .
N-rii de Duminică pe an
4 coroane.

Pentru România și străinătate pe an 40 franci.

Manuscrisuri nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA
Arad, Deal Ferenca-utca nr. 20.

INSERTIUNILE:
de un șir garmond: prima dată 14 bani; a doua oară 12 bani; a treia oară 8 b. de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele, cât și insertiunile sunt a se plăti înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502.

Scrisori nefrancoate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Anul VI.

Număr de Duminică

Nr. 43

Biruința lui Lueger.

Am spus, mai zilele trecute, că pentru a învinge la alegerile dietale provinciale pe Dr. Lueger, în Austria s'au unit și înțeles între diasele toate celelalte partide. Până și partidul popular a dat mâna cu Ovreimea, ca doar — doar vor birui pe Dr. Lueger. Și luptele au fost atât de crâncene, cum nu s'au mai pomenit. La St. Pölten, când a ținut o adunare, Dr. Lueger și miile de alegători ce-l însoțeau, au fost primiți cu petri și de nu era milizie, se făcea moarte de om. Inuși Lueger spusese că în fața unei tovarășii cum s'a făcut împotriva partidului său, s'ar putea să rămână batut.

Nu s'a dat însă batut dinainte ci a luptat voioacește până în capat. Ear urmarea a fost o învingere strălucită.

La 28 Octomvrie s'au ales adică în cercurile de pe sate 21 deputați. Dintre aceștia în 20 locuri au învins prietenii lui Lueger; ear într'un cerc va fi alegere nouă, doare că nici unul dintre candidați n'a intrunit majoritatea cerută.

Cu totul s'au dat 44.901 voturi pentru luegeriști și numai 15.849 pentru candidații opoziției.

La așa învingere nimeni nu s'a așteptat. Mai ales când se știe cu ce desnație și cu câți bani au luptat Ovreii și cei cari se întovărășiseră cu ei.

Cu atât mai mare învingere, cu cât creștinii socialiști au luptat cum singuri împotriva atâtor partide. La 1896, când reușiseră să-și facă majoritate, fuseseră înțeleși cu popularii.

Bucuria lor poate fi deci cu atât mai mare. Ei au învins și asupra liberalilor întovărășiți cu Ovreii, și asupra socialiștilor fără Dumnezeu, și asupra partidului care de și se zice popular, dar se dase coadă de topor în mâna bancherilor ovrei din Viena, căci de aici se conducea războiul.

Învingerea aceasta este nu a lui Dr. Lueger numai, ci a creștinismului. Căci lupta așa fusese pusă: să fie desființat partidul care în Austria a desfășurat stesgal în numele crucei, să fie învins Lueger, care Ovreilor din Austria le-a dat lovitura de moarte în politică, căci în urma biruinței ce a luat asupra lor în Viena și în toată Austria, — liberalii au fcs franți și Ovreii toți nu mai au în mână soarta acelor țări, ca înainte de a se ivi în politică Dr. Lueger.

Se și miră, chiar liberalii, de o așa biruință. Dr. Lueger a ajuns la culmea puterii sale. Are un partid așa de tare, încât nici porție iadului nu l-au putut supune, căci ea furiile iadului se năpustiseră toți, din toate puterile, asupra lui.

Eată la ce poți ajunge prin cinstirea celor scrise în evanghelie, în această carte sfântă creștinească, eată la ce poți ajunge prin bărbăție și luptă fără răgaz.

Altul, în locul lui Lueger, având

în față stăția dușmanii, nici n'ar mai fi îndrăznit să lupte.

Lueger a îndrăznit, căci e mare bărbăția într'insul. Mare e și biruința ce a câștigat.

Mizeria în țeară. „Magyarország” dela 29 Octomvrie într'un articol de fond se ridică în contra intențiunii guvernului de a se cere țării pe viitor cu 2 milioane mai mult pentru lista civilă din care să se întrefină curtea regală ungară. Bartha Miklós spune că țeara nu mai poate da, fiind săracă și în mizerie.

Eată, între altele, ce scrie:

„In decursul discuțiunii ies la iveală nevoile țării, pe toate terenele. Va fi ușor de dovedit, că toate aceste nevoi trebuie lecuite și taie mai adânc în viață decât nevoile Curții regale. Pentru-că, între altele, 35.000 nebuni sunt în țeară pentru cari nu sunt locuri în spitale. Aceștia umblă în neștire pe uliți. Dorm pe sub garduri. Trăiesc din cerșit. Sunt între ei și bolnavi furioși, cari primejdiesc pacea obștească. Ei sunt legați cu lanțuri de stâlpi, ca și câinii...”

Oare când s'ar cere milioane cât de multe pentru maghiarizare, Bartha ar fi avut nevoie de aceasta?

Despre naționalități. Kossuthistul Komjathy a atacat pe Széll în ședința dela 28 Oct a comisiunii financiare pe cuvânt că naționalitățile ar umeli contra statului și națiunii maghiare și că în Ungaria de sud ea și între Români și Slovaci a scăzut vaza statului Maghiarii, zice, pretutindeni sunt îngrijăți, dar guvernul tace.

Ministrul-precădinte Széll a declarat, că unde numai îi este cu puțință intervine împotriva năsuințelor contrare ideii de stat maghiar. Noi zise, apărăm energie statul național maghiar, nimeni însă la noi nu vrea să persecute naționalitățile. Dar fac rău cei din opoziție că neconștient ridică în mod incidental chestiunea naționalităților.

Proces de presă. Procuratura din T. St. Martin a pornit proces de presă în contra ziarului „Narodny Noviny” pentru un articol scris împotriva ordinațiunii ministrului Wlassics privitor la predarea limbii maghiare. Ascultat fiind redactorul Pietor, el a spus că articolul e scris de publicistul Svetozar Hurban.

Publicistul slovac, care a mai stat de altfel la Seghedin un an de zile, după cum se pare, va ajunge earăși în temniță Cel puțin ziarele maghiare agită grozav ca procurorul să-l trimită cât mai repede pe Hurban în fața curții cu jurați, care, îndoiială nu mai suferă, îl va și osândi pe luptătorul slovac.

Reserviștii au scăpat.

Se știe că în săptămâna trecută ministrul de honvezi, baronul Fejérváry, depusese pe masa Dietei cererea guvernului de a se chema rezerviștii sub arme pe 3 ani de zile.

Chiar între oamenii stăpânirii însă cererea aceasta a întimpinat o stă de mare împotrivire, că secolaii ministru a sflat de bine, pentru molcomirea sufletelor, să retraga cererea sa.

Vine acum chiar „Pester Lloyd”, foaia guvernului, și zice că proiectul

care a stărnit o atât de mare furtună în toată țeara, guvernul să nu-l mai readucă nici sub altă formă, mai domoala, căci țeara nu e de loc dispusă să suporte noui sarcini. Guvernul să nu se amăgiască cu credința că mai târziu țeara o să aibă poftă a primii proiectul, ci să-și ia, pentru totdeauna, nădejdea dela el. Primirea acelui proiect ar fi însemnat adică ridicarea numărului de soldați ce țeara a votat pentru apărarea monarhiei. În împrejurările actuale însă așa ceva nu e cu puțință.

Când o foaie guvernamentală scrie așa, de bună seamă că guvernul nici nu va mai veni cu proiectul. A fost o încercare despre a cărei zadărnici s'a convins.

Lumea românească să judece.

Maize cu o săptămână un reuvoitor al Institutului teologic-pedagogic din Arad, va să zică un dușman al culturii române și a poporului nostru, a păcalit câteva foi ungurești, făcându-le să creadă, că la suslaudată școala ar fi o stare de lucruri nu se poate mai fără lege și Dumnezeu, așa, guvernul va trebui să trimită iarăși comisari care să facă rânduială.

Și se spuneau acestea luându-se ca mărturie Dr. Jancsó Benedek, care și asta-vară a fost trimis la Arad să vadă Seminarul, pentru-că mai asta-vară, în ajunul alegerii de episcop, ear' se scrisese prin foi ungurești prapăstii despre Seminar, cu gândul vedit de a se lovi în Mangra și Ciorogariu, cari erau iavuiți ca viitorii nestri preoți și învățători vorbesc între sine românește și că ungurește n'ar ști de loc!

Noi am sflat numai decât cine și cu ce gând a dus pe la foile ungurești minciunile mai noue despre Seminarul arădan. Și credem, și așteptăm ca minciunile să fie date de gol chiar de cei chemați.

În bărbăți culti și cu poziție în țeară, cum e Dr. Jancsó Benedek și Varjassy Árpád, ne ziceam, va fi de sigur atâta cavalerism și iubire de adevăr încât să nu lase a se imprăștia între Unguri neadeveruri ca cele publicate în „Pester Lloyd”, „Magyar Szó”, „Ellenzek”, „Függetlenség” și altele.

Nu ne-am înșelat. Căci îndată după-ce a apărut în „Függetlenség” din Arad lucrurile jignitoare pentru Seminarul arădan, dl Varjassy Árpád s'a grăbit să desmintă neadeverurile și cu o căldură și iubire de adevăr ce-l face cinste, a apărut Seminarul român de toate învinuirile mișelești, cum le-a numit.

Veni apoi și Dr. Jancsó Benedek și publică desmintirea următoarea:

Prea Stimat D-nule Redactor!

În nrul 253 al preșutului d tale jurnal sub titlul „Misstände im Arader Seminarium” (stări anormale în seminarul din Arad) în legătură cu o mi-

siune oficioasă mai veche a mea a apărut un articol. Cu învoirea prea stim. domn Redactor îmi țin de datorință, că în interesul adevărului, ca rectificare, să declar, că eu despre seminarul gr.-or. român din Arad n'am făcut de fel un astfel de raport, după-cum se zice în amintitul articol. Din contră, în ce privește propunerea limbii maghiare n'am putut să referesc decât numai despre un rezultat foarte bun. Cu ocaziunea esmiterei mele n'am putut să observ din partea nimărui nici un fel de abus, care ar putea fi considerat de violare de lege. Am aflat însă, că directorul și profesorii, conform chemării lor, sunt bărbăți didactici serioși și muncitori. Vorbesc perfect ungurește. Ear' față cu supraveghierea statului am observat atât din partea corpului profesoral, precum și din partea autorităților bisericesti cea mai deplină loialitate și preveniență.

Dr. Jancsó Benedek.

Tot în felul acesta se desmintă lucrurile și în „Magyar Szó” dela 28 Octomvrie, care din parte-1 mai adaogase:

„Din parte-ne constatăm cu plăcere acestea, pentru-că mai tare ne bucurăm dacă despre un institut putem spune lucruri frumoase și bune” etc.

Dupa-cum vedem dar, Ungurii s'au purtat nu se poate mai ciuștit față de Institutul teologico-pedagogic din Arad.

Sa vedem însă cum s'au purtat cele două ziare române din Sibiu și Brașov.

Eată cum.

„Tribuna” dela 13/26 a scris:

„Ancheta dela seminarul din Arad. După-cum comunică „K.-l. Értésítő”: Jancsó Benedek, care a fost trimis să ancheteze stările dela seminarul din Arad, și-a terminat raportul. În acesta constatază, că instrucțiunea ar decurge în toate școalele cu abateri dela planul prescriis de inuși directorul Romul Ciorogariu, care e inspector școlar, profesor și director într'o persoană, și n'are calificațiunea cerută. Elevii din preparandie n'au nici pregătirea de cel puțin 4 clase secundare. Contra opreliștei stricte de a admite și fete la examene private, aceasta se face și acum, așa că la examene se prezintă mai mulți elevi privați decât ordinari. Ministrul intenționează esmiterea unui nou comisar, care să saneze stările acestea”.

Atât!

Ear' „Gazeta”, tot în numărul seu de Duminică a scris:

„Contra seminarului din Arad acuma cetim într'o foaie despre un raport al lui Dr. Benedek Jancsó, care fusese trimis mai în vară la Arad, ca să inspecteze școlile românești de acolo. Jancsó a fost primit la Arad cu toate onorurile, având din păcate „prietenii personali” priure Români de acolo. Însă cu toate acestea ce să vezi? Ce spune Jancsó în raportul său? Poate ați crede, că spune ceva bine? Doamne ferește! Jancsó spune, că instrucția în toate școlile diecesei nu urmează planul prescriis și că în general școalele nu-și îndeplinesc datoria. Inuși inspectorul școlar diece-

san Romul Ciorogariu — zice Jancsó — care este profesor și director al seminarului n'are calificațiunea cerută. In amândouă școlile se întrebunțază atlasul lui Kiepert, care a fost oprit în Ungaria. Elevii cari ar trebui să aibă cel puțin 4 clase gimnasiale, n'au decât câte 2—3 clase civile sau gimnasiale. Apoi, cu toate că ministrul a oprit riguros, totuși se primesc și fete ca privatiste la examene, așa că la examene se prezintă mai mulți privațiști, decât elevii ordinari. Ministrul are de gând scama să trimită la Arad un comisar, care să înlătoreze „neregularitățile“.

Ne-am mirat grozav și sufletul de intristare ni-s'a cuprins, văzând că două ziare naționale publică asemenea minciuni așa, fără nici un comentariu.

Mirarea noastră a fost cu atât mai îndreptățită, cu cât zările sus-amintite trebuiau să știe că cine scrie la „Keleti Értésítő“, ce Român înapădat de neamul seu umblă să discrediteze institutul român arădan, de unde el a fost depărtat de episcopul Goldiș.

Și mai presus de toate să nu fi citit confrății dela Brașov și Sibiu articolul nostru dela 1/14 Septemvrie, când sub titlul „Sfârșitul unei campanii odioase“ scriam:

„Ce bucurie n'a fost în Arad, în cercurile hamsiste, când atât de radios a sosit dela Budapesta Belez János cu vestea că ministrul de culte va trimite comisar la examene. E gata acum cu Mangra și Ciorogariu, Wlassics le rupe capul.

Ș'a venit comisarul guvernial. Lucru ce nu s'a mai întâmplat. Inspectorul școlar Varjassy, cunoscut că nu știe gluma nici el, ci e de o energie rară, n'a fost destul la examene, ci s'a trimis Dr. Jancsó Benedek cel strănic, nu numai om de școală, dar care știe să-ți cetească în măruntaie și să descopere câte o neregularitate, o neregularitate, o neregularitate. Intrase grija și frica în elevii. Dar s'au ținut toți bine, pentru-că învățasă tinerii și în disciplină rară au fost crescuți.

Cât de sever a fost Dr. Jancsó, în fața elevilor s'a arătat însă mai presus de toate pedagogul cu tact și drept. Tot așa și profesorilor numai observațiunii întemeiate pe știință li-a făcut. Li-a adresat însă mai presus de toate laude și mulțumiri, pentru-că relativ cu mijloace și timp restrins, prin muncă conștiințioasă au reușit să presteze un succes ce ar face cinste ori cărei școli.

Nu pute să nu dea apoi tributul său de recunoștință directorului școlii. S'a arătat mulțumit de educația ce a observat la elevii, de spiritul ridicat ce este între ei.

Cu un cuvânt: se credea că o să vină la o școală care stă cu susul în jos, și când colo ce a găsit? Muncă cinstită.

Și ori-cât patimile politice ar pute să joace rol în viața publică, ori-cât denunțările ar pute să preocupe, Dr. Jancsó s'a arătat omul școlii, care a dat Cesarului ce este a Cesarului. Ministrul de culte a făcut raport nu se poate mai favorabil despre o școală română s'eracă și chiar el a recomandat ca ministrul să acorde înlesniri cu ajutorul cărora unele lucruri mici să se îndrepte, așa ca în toate privințele Seminarului să fie ne-exceptionabil. Să aibă bibliotecă bogată, muzee moderne“.

Adevărat, că tot atunci am mai scris:

„Se înțelege, că despre acest lucru zadarnic am așteptat să ia știe organele hamsiste de ambele rituri... Interesul lor este ca obștia maghiară să fie lăsată sub impresia denunțurilor mizerabile, ca astfel să-și facă temeiul la acuze împotriva guvernului dacă ar îndrăzni să întărească pe Mangra, alesul partidei fără

pricepere la cele școlare și dușmănos față de ori-ce este — ungarosc!

Le este însă zadarnică ori-ce uneltire, Arma li-s'a frânt din mână. Și întocmi după-cum scrisorile ce am publicat îl arată pe Belez János om cu două fețe, intrigant mărunt, care însă iute ajunge demascat, tot așa și campania de calomnie împotriva Seminarului mai ales în fața guvernului i-a compromis... Ce va zice adică ministrul și ce să creadă despre niște preținși Români, cari pentru interes ori ură personală, nu se sflesc a periclita existența unui așezământ cultural românesc?!...“

Prin faptul că zările române din Brașov și Sibiu au grăbit să reproducă infamia străcurată în foile maghiare, dar' nici după o săptămână de zile nu desmințesc nimic, ne-au dat drept să le socotim nu ca pe niște ziare naționale, dar' cari față de un institut românesc s'au purtat așa fel, încât de sigur au perdit dreptul la considerația Românilor cu iubire pentru instituturile culturale române.

Congregația comitatului Brașov.

Cum în „Gazeta“:

În congreagația de azi s'a desbătut asupra adresei comitatului Pojon, prin care acesta cere dela comitatul nostru ca să părăsească petițiunea sa privitoare la modificarea legii naționalităților.

Discuțiunea a fost viudă. A mers la început foarte liniștit, a devenit însă mai iufocată în urma atacurilor vehemente, ce le-a îndreptat contra conducătorilor nemaghiari. Acesta și-a și primit apoi răspunsul convenit, din partea membrilor români mai ales.

Au fost patru propuneri. Una a comitetului permanent, care declară, că ia cu ea părere de rău la cunoștința adresa comitatului Pojon pe care o combate, cerând ca prin viceșpanat să se înminteze guvernului o reprezentațiune, ca legea de naționalitate să fie strict executată.

Dintre Români a vorbit pentru aceasta propunerea Dr. A. Mureșianu și I. Lengueru.

Propunerea preotului Iuliu Moor ceru simpla luare la cunoștință, iar propunerea adv. Dr. Zakarias, care fu spriginită și de directorul Rombauer și soși cere părănirea adresei petițiunea a comitatului Pojon și trimiterea unei reprezentațiuni la guvern pentru-ca legea naționalităților să fie schimbată în acea direcțiune ca dreptul de limbă al naționalităților să fie cu totul redus în interesul dominațiunii absolute și generale a limbii maghiare.

Propunerea comisiunii permanente, motivată pe larg de Dr. C. Lurtz, a fost primită de adunarea cu majoritate considerabilă.

Sensație mare în Arad.

Böhm Adolf, directorul care a furat 309.000 coroane dela „Ipar és népbank“ pe care o conducea, a fost arestat azi noapte la orele 12 și 35 minute.

Arestarea aceasta face senzație din cauză că de Marți, de când se aflase despre această hotie, mersese vestea că Ovreii cu ori-ce preț vor să-l scape pe Böhm de pușcărie. Ziarele locale însă, îndeosebi „Függetlenség“, arată ce lucru urât ar fi dacă ar putea să scape un director de bancă, numai pentru-că are prietini mulți, pe când un nenorocit de învățator, Român Iános din Șega Aradului, a ajuns pe mâna poliției pentru-că dela Baia-mare a plecat uitând să dea socoteală despre 30 coroane ce încasase acolo.

Green Nándor, căpitanul onorar al orașului, s'a ocupat ieri toată ziua de afacerea dela „Ipar és Népbank“. A ascultat pe Dr. Paris Lajos și Kneffel Lajos, censorii ai bancii. Iar mai la urmă, până aseară târziu, pe Laczay Endre, șeful filialei băncii

austro-ungare din loc și pe Fodor Gyula, secretarul dela banca „Arad-megyeyi“ cari au cercetat isprăvile la Böhm. Cele aflate au îndemnat pe procurorul Dr. Meszlényi să ordone arestarea lui Böhm, care furase cu atâta șiretenie, că într'adever numai cu greu și după cercetare migăloasă s'a putut descoperi. Intâia cercetare se făcuse de altfel Lunt în urma denunțării unui slujbaş, care spusese că așa bănuiește, Böhm nu e curat la mâni.

Tot ieri Hendl Ödön, lăcătuș, a mărturisit că mai anii trecuți Böhm l'a chemat la bancă și în trei rânduri l'a pus să deschidă cassele Wertheimiane. Odată la oare 5 dimineața, alta data la amiază după ce au plecat slujbașii și a treia oară seara la 9. După toate semnele, directorul furase atunci hărțile de valoare.

Arestarea lui Böhm e primită de altfel cu liniște în oraș și despre amănuntele ei se vorbesc în toate părțile. În casa lui Böhm toți erau culcați când s'a dus acolo capitanul de poliție Green, însoțit de doi polițiști.

Nevasta și băiatul (în clasa VIII reală) ai lui Böhm abea s'au putut desparți de criminalul care desigur n'o poate duce mult în temnița, fiind bolnav (de oftică).

Böhm este în temnița preventivă din edificiul Tribunalului.

DIN ROMÂNIA.

Intrunire mare a țineț partidului național-liberal Dumicecă, în sala Bailor Eforiei. Au vorbit dl. D. Sturdza primul ministru, despre politica de economii prin care guvernul și partidul au scăpat țeara de mare primejdie și i-a asigurată independența economică. A declarat că prisosul se va folosi pentru armată, oști ferate, portul dela mare și alte lucruri prezente. De asemenea a spus de economii, întocmind bogate din cari să reulte prisosuri, ear' nu să se cheltuiască mai mult decât se poate încasa.

Au mai vorbit dl. C. F. Robescu, care e designat să fie în viitor primar al Băneștilor. D-sa a arătat că lucrul bun au făcut național-liberalii pentru orașul București. Ear' dl. V. Morfium în vorbirea sa a polemizat cu cele ce scriu și vorbesc conservatorii.

Alegerile comunale se vor ține la 3/16 Noemrie.

Desvélirea monumentului lui Gheorghe Cosma. Duminică a avut loc, la mănăstirea Cernica, cu o deosebită solemnitate, desvélirea monumentului ridicat monahului Cosma, fost sergent în regimentul 10 Putna în timpul războiului pentru Independență.

A luat parte la sêrbare o foarte mare mulțime de lume, atât din Capitală, cât și din comunele învecinate.

A asistat, de asemenea, o delegațiune a regimentului 10 Putna, o delegațiune a regim. 2 artilerie, o delegațiune a mănăstirii Ciolanu din județul Buzău, precum și diferite societăți cu drapelul lor.

Ziarul „Universul“ a d'pus o mare coroană de foi de stejar cu inscripția „Eroul lui Iorgu Cosma, regrete eterne“.

La orele 1.45 s'a oficiat în biserică mănăstirii un serviciu religios de către P. S. Episcop Pimen al Dunărei de jos, asistat de starețul mănăstirii și de mai mulți călugări.

După oficierea serviciului religios, P. S. Episcopul, clerul și publicul au mers la monumentul lui Cosma.

Monumentul era acoperit cu o pânză tricoloră. Aci P. S. Episcopul Pimen rosti o mică rugă.

În urmă, dl. Luigi Cazzavillan a rostit o frumoasă cuvântare, în care a amintit viața

de soldat și de monah a lui Gheorghe Cosma, precum și împrejurările în care el a încetat din viață.

Directorul „Universului“ și-a încheiat cuvântarea strigând:

„Să trăiască în inimile noastre amintirea eroului Cosma! Să trăiască în inimile noastre cultul tuturor fiilor țării cari, prin cașetarea și prin brațul lor, ne-au dat o Românie liberă și independentă! Să trăiască România!“

Muzica societății italiene din București întonează apoi „Deșteaptă-te Române“ după care P. S. Episcopul Dunărei-de-Jos rostește o scurtă cuvântare, în care face elogiul eroilor naționali ai neamului.

Di sub-locotenent V. G. Petrovici, delegat din partea regim. 10 Putna, depuse o coroană și ține o patriotica cuvântare, în care spune că răsplata bine-merită ce se aduce sergentului-monah va încheia și mai puternic, în inimile ostașilor, sentimentul datoriei către scumpa noastră țeară. În inima lui Cosma au fost sădite și au strălucit de o potrivă două nobile sentimente: datorita către țeară și datorita către Dumnezeu; pe amândouă le-a îndeplinit cu sfințenie.

Economul A. P. Cernică, care purta pe piept mai multe decorații, citește o odă în memoria lui Cosma.

Ieromonahul Eftimie Georgescu, delegat al mănăstirii Ciolanu, unde a fost monah Cosma, a rostit de asemenea o mișcătoare cuvântare, făcând elogiul acestui monah, care a fost tot așa de supus în îndeplinirea datoriei de creștin și călugăr, pe cât fusese de brav pe câmpul de luptă. Mulțumește, la numele mănăstirii Ciolanu, dlui L. Cazzavillan pentru sentimentele sale patriotice și umanitare.

Fapte de laudă.

Leucucești, la 28 Oct. n. 1902.

Onorata Domniule Redactor!

Permiteți-mi să vă fac cunoscut o faptă ce se laudă de mine, și anume:

Ven. Consistor arădan a dat un circular, ca în fiecare comună să se înființeze câte „un fond bisericesc“, cu meară de a veni acest fond întruajutor la școlile culturale.

Mulțumim nostru preot Constantin Rosa, numai decât a și făcut începutul dărind 40 cor., ear' di învățator Ioan Furdianu 10 cor., așa că poporeniții noștri, văzând acest frumos exemplu, s'au animat și s'au pornit la dăruciri, fiecare după voia și puterea sa, încât peste puțin timp vom și ajunge la rezultate satisfăcătoare. Eată ce face exemplul bun!

Mă văl îndemnat a ruga pe d-nul C. Rosa să primescă cele mai călduroase mulțumiri!

În legătură cu cele de sus, vă comunic Dl. Redactor și aceea, că primind noi circular pentru „fondul seminarist“, din Arad, dela C. S. Dl. director Roman Ciorogariu, părintele Constantin Rosa numai decât a interpretat colectarea, dărind d'nsul 100 cor. zic (una sușă coroane) cu acel adaus declarat înaintea dlui învățator și a mea, că dacă cineva ar dărui mai mult, d'nsul va da tot cu 100 cor. mai mult decât acela.

Di învăț. Ioan Furdianu a dărui 10 cor., biserică gr. or. română 10 coroane, ear' colectarea este în curs și sperăm a ajuta prin d'nsul Rosa la o sumă frumoasă.

Nu intenționez a aduce laude, căci în aceste cazuri se laudă de sine faptele săvârșite, dar' vă rog să publicați aceste, ca să vadă și că în esemplu și alți domni cu dare de reână, mai ales să publicați să vedem: cine, cu cât a dărui pe seama „fondului seminarist“.

Derind să vă pot comunica tot de aceste fapte din Leucucești, l'uchez: „Domne! fă ca armonia dintre preot și învățator nostru să ține până în sfârșit spre binele și fericirea comunei noastre!“

Iacob Bălănescu,
epitrop primar.

Lupta în congregația comitatului Arad.

Luni, la 27 Octombrie Românii au dus o luptă bărbătească în congregația comitatului Aradului.

Au fost de față la această ședință următorii: George Popovici, protopop, M. Veliciu, Dr. Ioan Suciu, Dr. G. Popovici, Dr. Cornel Ardelean, Dr. S. Ispravnic, Dr. Liviu Tămășdan, Dr. St. C. Pop, P. Troța, St. Novac, avocatul, Russu Șirianu, publicist, Iuliu Herbay, director de bancă, protopopii G. Telescu și I. Giorgia, preoții Traian Vătan, Pr. Givulescu, Traian Magier, Teodor Stan, Turic, I. Morar-Măderat, I. Morar-Micălaca, Augustin Beleş, Iuliu Bodea, V. Pantoș, referentul R. Ciorogariu, ref. aj. S. Secula, Sava Raicu, secretar de bancă, învățătorii Aug. Boțoc, Iuliu Groșorean, P. Vancu, P. Givulescu, Iacob Mîsca, notarii în pensie I. Meldevan, P. Milovan, G. r. Serb, N. Pap, primarii N. Lăzărescu, Șiriu, Simeon Buda, Păncota, D. Luca, Covăciuc, comerciantul Țeran, țeranii frunțiși George Bogdan, I. Burza, Pascu Moș, S. Moș, S. Maler, V. Moș, V. Cherecheș, Ioan Dan, Todor Borod, Ignat Blagău, S. Ilusu, proprietarul I. Franco și alții al căror nume ne scapă.

Au mai fost acolo și frații Beleş (Iorn și Vasile protopopul), dar pe ei nu-i putem socoti în comitat cu Românii la un loc, pentru-că și acum au meis până acolo cu nepăsarea, încât au votat bir nou pe bietul popor, deși amândouă s'au ce săraci și prigonii sunt îndeosebi bieții Români de pe Murăș.

Interpelările.

După-ce fișpanul Urban Ivan deschide ședința la orele 9, protopopul George Popovici (Șiria) întreabă pe vicișpan: cum se face că adunarea congregațională s'a pus pe zi când Românii, marea mulțime a locuitorilor comitatului, au sărbătoarea. Asta nu se cuvine. Intenționat s'a ca astfel să se impede venirea Românilor la ședință?

Vicișpanul Dálnoky răspunde că nu avuse cunoștință despre sărbătoare când a hotărât convocarea adunării. Făgăduiește că de altă dată va fi mai cu luare aminte.

Interpelantul G. Popovici ia spre cunoștință răspunsul.

Advocatul M. Veliciu după ce arată că slujbașii puși în fruntea comitatului ori afară, în cercuri, trebuie să fie nu numai înțelepți, ca să știe cum să lucreze în afaceri obștești, dar și cinștiți, că numai așa pot câștiga încrederea, — arată că un înalt slujbaș din cercul Radnei, protopretoarele Péczeley a fost învinuit de lucruri care dacă sunt adevărate, numitul domn nici o zi nu mai e îngăduit să mai stea în slujbă. Mai ales e învinuit de lucruri săvârșite ca slujbaș: că a vîndut adică slujbele pe bani. A lăsa dreptul de a conduce un cerc și de a candida la slujbele de pe sate pe un asemenea om, fără îndoială că nu se poate. Întreabă pe vicișpan dacă are cunoștință de învinuirile aduse în această privință chiar de „Früggellenség“ dela 14 Oct. și dacă s'a luat vre-o măsură pentru a se afla: este ori nu vinovat fibrișul Péczeley?

Vicișpanul răspunde că îndată ce numitul slujbaș a fost învinuit în fașie, s'a rînduit contra lui cercetare. După ce se va fi sfîrșit cercetarea, va aduce la cunoștința comitatului cele descoperite.

Interpelantul se declară mulțumit cu răspunsul.

Ordinea de zi.

Fișpanul propune că de oare-ce raportul vicișpanului s'a tipărit și a fost împărțit tuturor membrilor congregației, să se considere ca citit.

Hollaky Imre, deputat dietal, cere să se citească; însă majoritatea primind hotărîrea fișpanului, numitul deputat dietal urmează a vorbi îndată asupra acestui raport.

În tăiu le toate arată că cei în fruntea comitatului l'au atacat pentru-că ni'o jalbă asupra unor afaceri din cercul Hălmașiu-lui, a arătat nedreptățile ce se săvîrșesc. Ba l'au atacat și un ziar pus în s'ajla fișpanului. El n'au vrut să răspundă în fol, ci se rîfeste cu fișpanul și vicișpanul aci, față în față.

Arată mai presus de toate că lucrurile nu s'au schimbat înspre bine nici sub noul fișpan. O hârtie a sa a stăt jumătate de an prin cancelariile comitatului, deși rugase pe unii săs puși să grăbească rezolvarea afacerii. Zadarnic însă.

Îi poate închipui ori cine ce pășos: bieții săteni, dacă un deputat poate astfel de lucruri.

Fișpanul Urban răspunde învinuirilor dar Hollaky se declară nemulțumit și de aceea respinge raportul vicișpanului, ca semn că n'au încedere în cel din fruntea comitatului.

Dr. St. C. Pop d'asemeni nu primește raportul, căci din ei nu vede decât o numere și ear numere. Și ce spun aceste numere? Că la Hălmașiu și Radna, în cercuri sărace, în timp de vară, au fost 1100 cruzii de pedepsire pentru transgresiuni de păduri. Pentru-că bietul român a luat surcele din pădure, să-și fearbă și el o mămăligă, albi-reale pedepsesc în chip îngrozitor, deși minitruul a dat aspră poruncă să nu fe pedepsii țeranii pentru cri-ce lucru de nimica. Ei, dar ce-și pasă vicișpanului și domnilor grași plătiți din pungile noastre?

Nu e apoi în raport mic despre principiele boalelor de vite și urmarea tristă a închiderii tîrgurilor, nici despre casarmă nonvezească din Arad, care ni-a costat aproape jumătate milion, dar nu aduce venite, ba mai cheltuim din pungă ca să o ținem în bună stare. Mai bine să o dăm Statului!

Școlile române.

Dr. Ioan Suciu zice: Nu primesc nici eu raportul dlui vicișpan, pentru-că nu mai putem avea nici noi încedere în d-sa. Raportul nu cuprinde tocmai lucruri de căpetenie, singure care ne-au putea îndemna să fim cu încedere. Să ne aducem numai aminte, și înde sebi să-și reînproșăteze în memorie dl Dálnoky cavale ismul și tactul cu care Românii s'au purtat la alegerea d-sale. Unaniv și neted a mers atunci totul, pentru-că așa sădăjuiam, d-sa va intrupa cel puțin o parte din câte făgăduie, mai presus de toate: *interes pentru poporul sărac al comitatului și să nu scadă din poverile mulțe.* Când colo ce vedem? Parcă după un anume plan se trimăreșe ruina. Și față de ce avem mai scump: *biserica și școala*, nici un interca n'am văzut din partea dlui vicișpan. Nici în raport nu găsim urme de preocupări pentru aceste așezăminte ale noastre.

Pentru operă maghiară și pentru căto lucruri de linc toate, din banii țării se cheltieșe o mulțime, dar pentru cultura noastră națională nu se dă nimic. Ba sunt împedicate să dea chiar acele comune care ar voi și au de unde da.

Astfel, cu prilejul segregărilor, după cum prevede legea, $\frac{1}{100}$ din averea comună se poate folosi pentru întreținerea școlii comunale ear unde nu-i școală comună, venitul se poate folosi pentru școala confesională. Ei bine, s'a întâmplat că în unele comune, ca la Baia și Cladova, obștea saului s'a învot să se ajutore școala confesională (română), dar cel dela putere au împedecat (strigate: Rușie!) și au campanit lucrurile așa fel, că în loc de a lăuta pe bravi săteni, li-a vîndut averea comună la licitație (mare mișca e între Români).

Unui vicișpan sub care se petrec astfel de lucruri, nu-i vetează încedere,

nu primește deci raportul (aplause și aclamări între Români).

Vicișpanul Dálnoky spune că el prin fapte va dovedi că are interes pentru popor. Astfel, între altele, a lutoemit proiect de a se micșora darea de drum a minimaliștilor.

Dări noi.

Protonotarul Schill citește propunerea comisiei permanente de a se da 1% din darea suplimentară pentru slujbașii comitatului (la fondul de pensie) ear din 4450 coroane, cât rîmân comitatului după ce banii orfanali vor trece în administrația statului, să se dea 3360 coroane pentru înființarea unui post de asesor la sedria orfanală.

Dr. St. C. Pop e contra propunerii. Dă un slujbaș să poftescă a lucra mai mult ear nu pe la 12 ore să umble după chifle și vinars prin oraș, deși regula e să lucreze până la orele 2, căci după amezăi nu mai merg pe la cancelarie.

Asesorul Versár (intrerupend): Nu-i adevărat!

Dr. Suciu: Ba-i adevărat. Tocmai d-ta te găsiși să făgăduiești, care lucrezi mai puțin?

Se naște apoi o ceartă zdravănă între Dr. Suciu și ceata de slujbași care strigau că Suciu pe nedrept îi vorbește de rău. Fișpanul ține și el parte slujbașilor, căci în loc să-și îndrume pe ei la ordine, îl îndrumă pe dl Suciu, cărui Românii îi strigă luscă: *Trăiască Suciu!*

În cele din urmă se pune la vot propunerea și ea intrunește 108 voturi contra 53, date de Români.

Fișpanul fusese în mare strimtoare, căci numai cu 2 Români dacă erau mai mulți ori dacă notarul public I. Beleş și prota V. Beleş ar fi votat și ei cu Români, propunerea celor dela comitat era să cadă, neavînd atunci $\frac{2}{3}$ -mî din totalitatea voturilor.

Darea pentru drum.

Dr. Suciu a vorbit asupra acestei afaceri ungurești, ca să-și înțeleagă și Ungurii. Le arată anume, căta nedreptate s'a făcut în trecut cu darea pentru drum. Fîind greutăți cu plățirea dării suplimentare pentru hoștile lui Krivány, s'a redus adică darea de drum, dar așa fel, că ușurați au fost numai domni mari proprietari; minimaliștii, oamenii săraci, nu! Ar fi deci drept ca darea de drum pentru proprietari să fie ridicată la 90% în loc de 8 cât plătește acum clasa bogată; numai astfel s'ar mai ușura minimaliștii și viriliștii din congregație ar dovedi că au simț de dreptate și milă pentru poporul muncitor.

Vásárhelyi Lázló răspunde lui Suciu pe ton aprins. Protestează să se facă aici clasificare: viriliști și aleși, căci toți din congregație au drepturi egale. Insinuă că pe domni români, care fac gură la comitat, afără nu-i întălniește lucrînd pentru interesul poporului.

Se naște atunci o furtună de protestări.

— Nu-i adevărat!

— Calomnie!

— La ordine!

— Să nu insulte, nu răbdăm aceasta!.. Așa strigă Românii și fișpanul abea a putut să facă ordine.

Dr. Suciu vorbește în chestie personală, respingînd ori-ce învinuire, căci nu îl Váárhelyi e chemat să judece pe Românii aleși în congregație, ci alegătorii, care de multe ori au și dovedit că sunt mulțumii de cum le apărau interesele. Ear pe dl Vásárhelyi nicăiri nu l'a văzut apărînd interese românești!

Vicișpanul Dálnoky făgăduiește că pe viitor își va da silință să mai scadă din dările multe.

Discuție animată se mai petrece apoi la darea de căni, unde notarul din N.-Pereg arată că banii încasați de comune ar fi bine să fie folosiți tot pentru trebuințe comunale, ear nu să fie luați de comitat, care-i cheltuește cum îi place.

Dr. St. C. Pop cere o anchetă pentru afacerea căsarimii.

Baronul Solymossy critică și el cele întămplte.

La chestia repausului duminical preotul catolic Fodor Imre din G.-Vârșand ține o vorbire pentru respectarea Duminicilor și osăndește aspru că chiar la primării se lucrează pe când e slujbă în biserică.

Vicișpanul făgăduiește că va mai da o poruncă pentru respectarea Duminiceii.

Adresa dela Pojon.

Se știe căt șgomot face în țeară adresa congregației dela Pojon. „Marii patrioți“ de acolo s'au îndreptat adică Dietei și roagă și celelalte comitate să ceară și ele ca Dieta să schimbe legea de naționalități dela 1868. Se înțelege, că cei dela Pojon vor cea schimbare așa, că și puțină bromă de drepturi ce avem cuprinse întrînsa să fie șterse. De aceea Românii pretutindeni luptă împotriva adresei celor dela Pojon.

Venind la rînd această adresă și în ședința de Luni a comitatului nostru,

M. Veliciu cere ca adresa să se cetească în întregime.

Protonotarul Schill o citește. E scrisă în stilul de gazete șoviniste. Domni de acolo-s supărați adică pe Slovaci că la alegerile de astă toamnă au luptat bine și au trîntit pe câțiva patrioți cu cătaramă. De necaz, protestesc acum țeara, ci-că ar fi mare primejdia, pentru-că Slovaci ar fi uneltind în contra țării. Să se schimbe deci legea care dă prea multe drepturi naționalităților dușmanoase.

Comisia permanentă a comitatului propune a se sprigini adresa și comitatul Aradului să roage și el Dieta să schimbe legea de naționalități.

Vorbirea dlui M. Veliciu.

Președintele clubului comitatens român, Mihail Veliciu ține împotriva acestei propunerii următoarea vorbire:

Omorată Congregație! Constat mai înainte de toate că adresa celor dela Pojon nici-cum se înfășieșează nu dovedește a fi opera unor oameni serioși, pe a căror cuvînt să se pună oare-care greutate când vorba e de afacerile obștești ale țării. Cu atît mai puțin se poate lua sfat dela ei când se țintește schimbarea unei legi fundamentale a țării. Căci doar n'a ajuns patria asta în halul ca Șecuii s'o conducă, Șecuii și domni șovinisti dela Pojon, din cari, așa se vede, vorbește mai mult supărarea ce au avut o Slovaci. Altfel n'ar fi adresa plină de vorbe aspre, injurii chiar, și învinuirii fără nici un rost, la adresa unor neamuri cari de veacuri multe, alături cu Ungurii au apărut patria.

Mai trist e însă faptul, că chiar într'un comitat ca al nostru, locuit de Români buni patrioți, care își fac toate datoriile către patrie, vine căpetenia comitatului și ne propune să ne luăm și noi după mîntea șucheată a celor-ce-și propun să provoace cearta și ura cu naționalitățile.

Dar nu așa a fost vorba, d-le comite suprem, când cu instalarea! Ai făcut atunci făgăduieli sărbătorești că spriginești un guvern care vrea intruparea dreptății, a legit și adevărului; și mai presus de toate respectarea legilor în ființă, deci și a legit de naționalități. Ba ai scos anume la iveală că ești pentru susținerea drepturilor noastre câștigate deja. Ei bine, cu făgăduieli ne alegem, așa să vede. Căci eată, după-ce ai primit adresa Șecuiilor, acum dai același sprigin și șovinistilor dela Pojon.

Căile noastre aici să despart însă. Ne convingem adică tot mai mult, că vî cre-

deși a fi puși în fruntea comitatului nu pentru că în înțelegere comună să lucrăm spre binele obștesc, ci ca prin discuțiuni de această natură să ne întărim. De ce această? Cerem noi ceva ce n'ar fi drept și înscris în lege, ce ar scurta pe alții? Dar noi cerem numai ce este în lege și ce la prilej solemn fișpanul recunoscuse și el că avem drept să cerem.

D-le comite-suprem, când persistați pe calea pe care ați alunecat când cu primirea adresei s'acuseți, faceți un rău serviciu, atât comitatului, cât și guvernului și țării. Dovediți astfel că nu prea ați câștigat nici ați învins din ceea ce se numește *ars guvernanti*, înțelepciunea de a cărmui. Căci a căuta dinadins afacerile de vrajbă, a asmuți pe unii contra altora, când toți umăr la umăr ar trebui să lucrăm, asta nu însemnează meșteșug de a cărmui oameni, ci o lipsă de bunăvoință față de noi, cari de altfel compunem majoritatea covârșitoare al acestui comitat, deși mai adineaori di Vársárhely se laudase că el ar nu noi lucrăm pentru binele poporului din comitat.

Apoi vă foarte mulțumim de bunele D-Voastre porniri.

Și măcar dacă s'ar depune oare-care istețime în motivarea adresei. Dar nu, ea este atât de cinică, încât nici măcar dovedește, ci simplu invinște. N'ați face adică bine să ne spuneți: care ș. de lege vă face greutăți? În care anume parte legea dela 1868 vă pune pedeci de a vă întări neamul și țeara și care ajută pe naționalități la mai multe drepturi decât au Ungurii? Nici unul, căci și în parte și în totalitatea ei luată, nu respectați legea, ci când noi vă cerem respectarea ei, ne numiți agitatori. (Așa e! Puternice aclamări din partea Românilor).

Noi însă protestăm din tot sufletul să fim numiți agitatori, ci întocmai cum ținem la limba noastră, ținem și la binele patriei comune și nu dăm nimănui în țeara aceasta dreptul de a ne numi răi patrioți și ne simțim în drept a declara sus și tare că nimeni nu-i mai bun patriot decât noi. (Puternice aclamări din partea Românilor).

Dar se zice în adresa celor dela Pojon că a trecut vreme multă dela crearea legii și acum se impune schimbarea ei. Să ne întrebăm însă când și cum s'a făcut legea? ... Ea s'a făcut pe vremuri grele, după evenimente cari nici măcar a le simți nu face bucurie nimănui. Ea este un compromis între înaintașii D-Voastre iluștri, între Coroană și naționalități. E lege fundamentală a țării, și dacă e vorba, și noi am putea obiecționa: schimbați-o, că și așa numai acolo și atunci ați respectat-o, unde v'a venit la socoteală. E vorba însă că o lege fundamentală nu se schimbă cu una cu două și la nici un caz nu este moral și drept a se schimba înainte de a se fi încercat în chip sincer aplicarea ei.

Cum adică? Legea asta e rea pentru că cuprinde în sine dreptul la ființa noastră etnică? Dar credeți că fără această lege ar peri din noi conștiința noastră de neam cu limbă și lege osebă de cea maghiară? Cum? Să ni-se ia în nume de rău că nu vrem să murim? Și ne ajută legea asta să asuprim pe cine-va? Ori ni-a în-

demnat și ajutat să ne sculăm contra patriei?

Dar dacă noi ținem la ea, este pentru că ea prevede *egala îndreptățire*, singura condiție care poate aduce între noi pacea și încrederea. Ear noi pacinica conviețuire o dorim. Când veniți însă cu astfel de propuneri, bine înțeles că numai vrajbă se sămăna.

Și de ce D Voastră să vă fie indiferent ce dorim noi?

De ce să nesocotiți intențiunile nobile ale celor mai iluștri patrioți ai D-Voastre, ale unui Deák și Eötvös?

Nu, să n-o faceți așa. Ci întocmai după cum s'a mai întâmplat și în alte părți, mulțumiți-vă a lua simplu la cunoștință adresa, ear D-Ta, d-le comite suprem, să aducă la cunoștință foruzilor înalte, din a căror încredere stați în fruntea comitatului, să le aducă la cunoștință că locuitorii acestui comitat, Români, cer respectarea legii de naționalități, ear nu schimbarea ei.

Lungi aplause și aclamări au urmat după această vorbire, rostită cu multă vervă și temperament de iubitul nostru fruntaș.

Vorbirea dlui Dr. Ioan Sucu.

Approape de masa fișpanului și apăsat ca să-l audă toți, Dr. I. Sucu ține unguerește următoarea vorbire:

„Onorată Congregație! Ca reprezentant al Românilor, popor de pace și cu minte, și în calitatea mea de cetățean al acestei patrie comune, rog ca adresa dela Pojon să o respingeți. Și anume din trei motive. Întăiu ea nu e întemeiată pe adevăr, a doua n'are fond moral și a treia n'are nici rost politic. Ci d-voastră dacă o primiți, ori vă sinamăgiți, ori ați amăgi.

Să vă dovedesc aceasta.

Constat mai presus de toate, și în privința aceasta socot a fi toți d'o părere, că nimic deosebit nu s'a petrecut între naționalități, nici o mișcare violentă ori contrare legii n'a avut loc nicăiri, ca cine-va să aibă dreptul a ridica invinșirea în contra noastră (Așa e, așa!). De altminteri însăși adresa ne dovedește aceasta, căci nu știe să precizeze nici un fapt concret, ci pornește dintr'un sentiment subiectiv așa zicând, dintr'o chestie locală. Domni maghiari din congregația d'acolo nu se înțeleg cu Slovacii. Ei acuză de panslavism. Nu cunosc relațiunile de acolo. Dar chiar presupunând că panslavismul e o primejdie reală acolo: este însă aceasta un motiv să veniți și să proclamați războiu cu toate naționalitățile și îndeosebi în comitatul nostru cu Români,

element care are interese comune cu elementul maghiar, căci și unii și alții într'adevăr, trebuie să pună umăr la umăr în fața ori-cărei primejdii slave (așa e, așa!).

De altminteri eu am impresia că pe lângă că cei dela Pojon pleacă din premise false, alarmând țeara pentru că la alegeri au reușit și Slovacii, un drept garantat ori-căru cetățean de a alege pe cine vrea, și Slovacii fiind acolo, s'au ales candidați slovaci, — apoi nu e nici morală alarma ce o dau, căci are în primul rând ca scop ajungerea unor interese nu obștești ci particulare. Interesul obștesc cere anume să căutăm punctele de întâlnire ear nu să n'aruncăm între naționalități tăciunele discordiei.

De altminteri să-mi dați voie să-mi spun în chip sincer aci o părere. Cred anume, că întreaga adresă, și peste tot, acest curent de intoleranță și șovinism agresiv, nici nu pornește dela Maghiarii autochtoni, dela cei ai căror moși și strămoși au apărat patria alături de naționalități, ci totul e opera acelu element, pe care deși nu-l numesc, d-voastră îl ghiciți și care singur are interes ca țeara să fie mereu frământată de certuri naționale, ca el să-și facă în liniște treaba (Aprobări chiar și între Unguri). Cu Maghiarii adevărați, noi așa socotim, am ajunge în cele din urmă la înțelegere, dacă elementul de care vă vorbiți n'ar înșena mereu primejdii închipuite. Maghiarii, cari au dus o luptă eroică de admirat pentru libertate, nu pot să țintească a ne despoia pe noi de libertate, a ne împedeca să ne cultivăm limba și obiceiurile noastre naționale, ființa noastră etnică. Un popor cavalier nu poate voi slăbirea unor tovarăși, cum am fost noi Români, cari voacuri de a rădăni am apărat cu sângele nostru patria comună, și chiar acum n'avem dorința mai ferbinte, decât ca să putem trăi în pace și înțelegere cu concetățenii ceialalți. Lucru imoral sevrșește deci cel care țintește să conturbe pacea, cel care vrea a sădi neînțelegerea și ura între noi.

Ear politicește ar fi o mare greșală când într'un comitat cum este al nostru v'ați încumeta a forța primirea acestei adrese. Întăiu pentru că ați nesocoti părerea și simțirea majorității comitatului, majoritate română, care prin graiul nostru vă spune, că nu dorește schimbarea legii de naționali-

tăți în sens de a se introduce încă restricțiuni, cum vor cei dela Pojon, ci consideră legea ca minimul dorințelor sale și dacă are vre-o dorință nouă de exprimat, aceasta nu poate fi alta, decât să ceară respectarea întregii legi, mai ales când ne gândim, că opera aceasta a celor mai cuminți bărbați de stat și așa a fost și este ciopărtită în urma unor legi nouă și a atator ordinațiuni ministeriale.

Și apoi nici nu este oportun măcar ca acum să se deschidă în țeară discuția asupra unei chestii care ar angaja și întărita pe toate naționalitățile. Dar n'au oare cei din fruntea țării și Dieta destulă bătaie de cap cu încheierea pactului și cu atâtea chestii grave legate de transacțiunea cu Austria, ci mai vreți să încurcați situația și provocând discuții pe terenul național?

Vă conjur să nu vă dați votul pentru sprijinirea unei acțiuni care țării și cetățenilor nu i-ar aduce nici un folos ci ar fi un nou izvor de neînțelegeri. Judecați cu sânge rece și luând în vedere viața pe care o vedeți desfășurându-se în comitatul nostru, cu popor de înțelegeri și care își face toate datoriile, ear să nu vă lăsați târșiți pe povârniș deschis mai răndul trecut de Secui, ear azi de cei dela Pojon, a căror relațiuni nu au nimic comun cu ale noastre.

Sunteți în fața unui moment psihologic de însemnătate politică. Primiți propunerea noastră de a se trece simplu la ordinea zilei peste adresă, căci asta însemnează dreptatea, morală și pacea, ear' în primirea adresei noi nu putem vedea decât o provocare la adresa noastră.

Lungi aclamări au răsplătit această vorbire, pe care de altfel Ungurii au ascultat-o cu multă atenție și dacă vicșpanul Dálnoky n'ar fi forțat primirea adresei, folosindu-se de sofismăria că nu e vorba de a se atinge de dreptul nimănui, ci de a se lumina unele și altele, Congregația ar fi primit unanim simplu luarea la cunoștință a adresei.

M. Velicu ia cuvântul după Dálnoky și spune cam următoarele:

„Nu mai umblați cu subterfugii, îndoindu-o încoaci și încolo. Doar noi bine vedem ce se intenționează: desființarea ființei noastre etnice. De ce n'aveți însă curagiul să ne-o spuneți fără înconjur, pe față. Nu um-

De profundis.

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și florul,
Soarele-și ascunde fața
Și îngrozit se întoarce norul
Să se ducă într'alte părți.
O, a fost acolo în vale
Moarte și perire-odată,
Ear amara ei cumpănă
Scrisă vreme îndelungată
Povestise-va prin cârți.

Umbliă mai încet cu plugul,
Tu țărănule, cu sapa,
Poartă-te să dal țărâna
Mai de-o parte încet eu sapa
Pe colnice de porumb —
Poate unde dal cu sapa
Tu să vezi că ese sânge;
Plugul tău să desvălească
Vr'un voinic ce'n groapă plânge
Șbuclumat de spăzi și plumb.

Au venit din munți cu soare
Și din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stâne și câmpii și sate
Și au trecut grozavul riu.
Moarte! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimelor tale.
Spune tu, putut-ai moarte,

Să oprești voinicilor 'n cale,
Să le pul mâniai frui?

Pe sub dealuri pela Plevna
Doarme spaima și florul —
Plin de grige și'n tăcere
Se strecoară călătorul
Prin pustiu loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o șoaptă
Căci din groapele tăcute,
Vor eși cei morți cu vuet.
Sate 'n luptă ear cu sate
Repetând peirea lor!

G. Coșbuc.

Poesii populare.

(Din Toracul-mic).

Frunză verde de bujor
Ascultați voi măi feciori,
Că nu vă spun nici un rău
Numai ce-am pățimit eu,
Când în Lunga eu sediam
Printre fete mă sburdam,
Odată ce pătimeam
Pela Fema mă opresc,
Și-o stringeam și-o sărutam
Dar bine n'o cunoștiam,
Că atunci am văzut-o
Și de loc am priceput-o.
Urta și uricioasă,
Tot se mai ține făloasă,
Când o vezi în ușa șurii
Gândești că-i mama pădurii,

Să o vezi sara la lună,
Gândești că-i un ghem de lână.

Asta-i Fema cea bălăe
Ce face bune mălăe,
Că le bagă cu lopata
Și le scoate cu covata,
Și le țipă porcilor
De pomana morților.

Foaie verde de covoană
Mândruță Komloșană,
Dară Fema ce gândești
Colecă de te făloșești,
Făloșia nu-i de tine
Că vezi tu că nu ți stă bine,
Că ție bine ți-ar sta
Dacă ai fi mai frumoșia.

Frunză din pomi frumoși
În uliță în Comloș,
Este-o mândră tinereă
Tinereă ca mama mea,
Mândra-ar vrea să se mărite
Dar nu știe face pite,
Că-ntr'o zi a făcut opt
Și nici una nu s'o copt.

Mândra de făloasă mare
Nu poate merge pe cale,
Că merge făcând din mână,
Gândești că-i babă bătrână,
Când e tină lăuceă,
Când e cald să împedecă

Foaie lată, foaie verde
Eată Fema unde șede,
A doua casă din colț,
Unde trec feciorii toți,
Când feciorii pe drum trecia,
Fema iute-afară eșia
Și din grai așa grăia:
Ioane, Ioane, dragul meu
Vin' să te iubesc și eu.

Făta din Comloșul-mare
Ce ești gâbă la spinare,
Așa tare te-ai găbit
Ori lumea ți-s'a urit,
Că nu ți vine pețitorii
De urit mai că tu morii,
Că tu zău te-ai mărita
Dar nu i cine te lua.

Frunză verde, foaie lată
Las' să știe lumea toată
Mândruța ce minte poartă,
Șo știe toată lumea
Ce minte poartă mândra.
Foaie verde de pe rit
Ți-o fi ciudă că te cânt,
Femo, ce te-al supărat?
Pentru că eu ți-am cântat
Că tu ți-le-ai câștigat,
Al gândit să mi-o faci mie
Dar tu, ți-ai făcut-o ție,
Tu, mai bine de tăceai
La lume nu te lăuda,
Că ai spus că ți-am cerut
Dar eu nici gând n'am avut,

blați cu mânuși ei puneți chestia sin- cer și ne vom apăra și noi, cum vom pute și ne va lumina mintea.

„Și încă ceva: persistând pe acea- stă cale de nesocotire a sentimentu- lui naționalităților, într'adevăr puteți ajunge la starea pe care într'una o tot zugrăviți pe pereți alarmându-vă de primejdia naționalităților. Noi nu cunoaștem decât o primejdie azi: slavismul, marea putere dela Nord, care ne poate înghiți și pe unii și pe alții. D-voastră, prin procedarea ce v'o inspiră adresa, se pare însă că vreți să îngreunați situația creând și pericole interne. Rău faceți! De aceea vă rog să votați simplu luarea la cu- noștință a adresei“. (aclamări din par- tea Românilor).

Russu Șirianu prezintă lista prin care peste 20 Români cer votarea nominală.

Resultatul votării.

În mijlocul unui interes mare, fiș- panul dispune votarea nominală. Cum mulți plecaseră, căci trecuse de ora 1, voturile s'au împărțit astfel:

Pentru spriginirea adresei . . . 73.
Contra adresei 39.

Românii au votat toți contra.

Noul Archiepiscop și Mitropolit.

Sub acest titlu „Deșteptarea scrie:

„De peste jumătate de an văduvita noastră arhiepiscopă a intrat în zile de bu- curie. Din grația Atotputernicului și prin prealabila voință a Majestății Sale Impē- ratului a fost înălțat în fruntea ei înainte cu puține zile un nou stăpân, ca să i fie căma înțeleaptă prin valorile vremii. I. P. S. Sa, dl episcop Dr. V. de Repta este noul arhiepiscop, și se revără bucuria asupra credincioșilor, parțeașă nina persoana lui de iubirea și venerarea generală.

„Cu șapte ani în urmă noul archipă- stor era încă profesor în sf. teologie la uni- versitatea din Cernăuți, retras din viața publică. Ca vice-president al societății pentru cultura și literatura română, totodată ca bărbat de încredere al societății d-nelor române, d sa și-a cucerit iubire și venerare în toate cercurile românești, pentru tractul fin în cele mai grele probleme și pentru devotațiunea, cu care urmărea nelncetat înalte și nobilele scopuri ale ambelor in- stituțiuni naționale culturale.

„În cercurile științei era apreciat ca bărbat de multă erudiție și cultură filosofică, cu un spirit în vecinica pornire de a studia observa și cerceta. Și spiritul, cu care e înzestrat din natură, îi dă noului archipă- stor o putere mare, încrederea fiilor biseri-

Las' să spună lumea toată
Că te-am cerut eu vre-odată,
Și nu poate spune nime
Că te-am cerut eu pe tine.

Mândră din Comloșul-mare
Ce te fălești așa tare,
Nu fi mândr-asa făloasă
Că nu ești așa frumoasă
Cum te țin-al voșii de-acasă,
Că ești albă, de albele
Roșie, de rumenele,
Dar nu știi că nu ți stă bine,
Rumeneala nu-i de tine,
Pe cât ești de rumenită
Cu atâta ești mai urtă,
Că de-al fi mai frumoșia
Albită mai bin' ți-ar sta,
Părul, ce-l mai încreștești
Ce dracu, te mai sprilești,
Ți-ai făcut părul mocioacă
Ca feciorii să te placă,
Să te faci tu cum vei vrea
Tot nime nu te-o plăcea.

Frunză verde frunzuliță
Mărită-mă măiculiță,
Mărită-mă n'a-ștepta
Să ajung ca dumniata,
Că dacă îmbătrânesc
Nimănu-i nu-i trebuie,
Eu destul am așteptat
Și duc dor de măritat.

cel, căci fiecare din capul locului este con- vîns, că nici o afacere dată la discreția noului arhiepiscop nu va afla rezolvarea ei al fel, decât după profundă cugetare, obic- tivare, și unic numai după aleasă conștiință.

„Pe noul Archiepiscop îl întimpinăm cu inimile deschise și cu ferbîntea rugare: „Atotputernicul dee-î încă mulți, mulți ani de viață și sănătate pentru fericirea bise- ricii și națiunii noastre!“

Asociațiunea pentru Cultura poporului român din Maramureș.

Anul 1869 a fost de mare însemnă- tate și fericitor pentru poporul românesc din Maramureș, deoarece în acel an a venit de paroch în S.Slatina și de vicar al Ma- ramureșului neuitatul episcop Mihail Pavel.

Vicariatul român din Maramureș s'a înființat în an. 1778 prin decretul reginei Maria Teresia „Pro remotius situatis Dis- trictibus Valachicis cum annuis 800 florenis ex preventibus vacantis Episcopatus Magna- Variadensis“

Însă după-ce s'a curmat seria episco- pilor români din Maramureș și după-ce pa- rochiile rouâne din acest comitat au ajuns sub jurisdicțiunea episcopilor rutheni dela Muncaciu (Ungvar) Maramureșul numai când și când a avut câte un vicar de origine română, ba în urmă a pierdut și parochia Sighetului meuită pentru reședința vicarilor români. Aceasta parochia mai târziu în 1871 s'a recăstigat prin M. Pavel pe seama Ro- mânilor și azi în Sighet este parochie ro- mână cu biserică, școală, casă parochială și sediul vicariatului.

În 1853 adnexându-se parochiile ro- mâne din Maramureș către diecesa nou în- ființată a Gherlei afară de parochia Sighet- ului, care a rămas în mâna ruthenilor, a fost de lipsă, ca să se dispună în Mara- mureș un vicar român, care se apere inte- reșele bisericilor a școlilor și a popo- rului.

Episcopul prim al Gherlei Ioan Alexi a aflat pre bărbatul acomodat în persoana lui Michail Pavel, și de și ar fi avut mare lipsă de densus ca notar consistorial, totuși trimis în Maramureș disponându-î de pa- roch în Sat Slatina deodată și de vicar român al Maramureșului.

Starea învățământului școlar din Ma- ramureș în 1860 a fost foarte slabă, a lipsit cu desevirgire docenți și în școlile câte a fost învățat cantorii bătrâni, așa zicînd numai rugăciunile și ceva din cate- chism. Pe teritoriul diecesei Gherlei era numai o preparandie, la Năseud.

Văzînd vicarul Michail Pavel starea aceasta desolată a școalelor și a învățămî- ntului și-a propus înainte de toate a or- ganiza în comitat învățămîntul școlar. Șco- lile i-au plăcut neuitatului vicar-episcop în toată viața, lui știind bine că a cui e școala, aceluia este și poporul.

În timpurile acele în fruntea Mara- mureșului a stat Iosif Man comitele suprem, un bărbat zelos și doritor pentru înalutarea intelectuală a poporului român.

Dinsul a fost amic bun cu Michail Pavel. Cătră dînsul s'a adresat dară vicarul Maramureșului și l-a rugat să-i stea în a- jutor pentru înființarea unei preparandii române în Sighet, ca astfel crescîndu-se docenții abili să se crească și poporul cel delăsat.

Afară de comitele suprem Iosif Man a mai fost în comitat și alți bărbați zeloși, precum Gavriil Mihalyi septemvir, Vasiliu Mihalea, mai târziu vice-comite, Ioan Jurca vicecomite, Petru Mihalyi, ablegat dietal, Petru Lipcey, Sigismund Pop, Nicolau Jody, Vasiliu Dragoș, Ioan Fabian, Ioan Dunca, Michail Rednic, Georgiu Anderco și mai mulți dintre clerul din vicariat.

Adunarea primă pentru înființarea pre- parandiei române din Maramureș sau ținut în Sighet la 5 Febr 1861 sub presiul lui Iosif Man comitele suprem, fiind notar al ședinței Petru Mihalyi.

În acea adunare s'a decis înființarea

preparandiei române din Maramureș. Tot atunci s'a decis a să cere dela In. Erariu ca dar căsile numite Szegedy din piața Sighetului cu un teritor de 4 jug. intravilan. Acele case și intravilan mulțumită zelului neuitatului Iosif Man, s'au și dobîndit adevă Majestatea Sa bunul nostru Impērat și Rege Apostolic cu rezoluțiunea prea în- altă din 13 Aprilie 1861 a binevoit a doua intravilanul de sub nr. 168 din piața Sighet- ului, prețuit atunci la 12.000 floreni pentru poporul român din Maramureș pentru înființarea unei preparandie române cu es- presa poruncă, cumcă căsile și intravilanul donat să se poată folosi numai spre scopul menit.

După aceasta în adunarea din 3 Sep- temvrie 1861 s'a decis a se face statutele „Asociațiunei pentru cultura poporului român din Maramureș“, cu menire de a înființa preparandia română.

Pentru facerea proiectului de statute s'a esmis Michail Pavel vicar, Petru Lipcey asessore la Tribunal, Ioan Fabian și Petru Mihalyi advocați.

Proiectul de statute s'a făcut și s'a primit, dar între schimbările politice de pre acele timpuri s'a aprobat numai în 10 Iulie 1868.

Ast-foliu în 1861 s'a înființat cea dintâie „Asociațiune pentru Cultura popo- rului român“ din patriă și în specie din Maramureș fiind asociațiunea noastră cea mai vechiă dintre asociațiunile române din patrie.

Binefacerile acelei asociațiunii a fost și sunt nespūs de mari. În an. școl. 1861/62 deja s'a înființat preparandia ro- mână din Sighet sub dirigința vicariului Michail Pavel și a zelului profesor Ioan Busitia, bărbat învățat din Transilvania.

A fost lucru grîu înființarea prepa- randiei române din Sighet, dar mai grea a fost suținerea ei. Însă mulțamită zeului bărbaților fruntași români, a clerului și a poporului și mai ales a vicariului Michail Pavel, acea preparandă a stat 10 ani numai și numai din ofertele poporului român din Maramureș.

Îndată cu înființarea asociațiunii și a preparandiei române din Sighet s'a esmis liste de subscriere și în anul prim deja s'a subscris aproape 7000 fl.

Din preparandia română din Sighet a ieșit în cei 10 ani 120 docenți bine cua- lificați, dintre cari unii viețuesc și azi. Cumcă acei docenți au fost la culmea mi- stunei lor pot adeveri bărbați aceia, cari au eșit din școlile conduse de dîșii.

(Va urma).

Sfințirea internatului din Lugoj.

Lugoj, 26 Oct. n. 1902.

Azi au avut Români din Lugoj zi de mare sərbătoare. Căci astăzi s'a inau- gurat noul internat de studenți din orașul nostru, internat înființat de fericitul Dr. Liviu Marcu, a cărui amintire va rămănea neștearsă în inimile tuturor Românilor, cari au la inimă progresul în cultură și morali- tate al poporului nostru.

Festivitatea înălțătoare de inimă a decurs în modul următor:

La 9 ore dimineața s'a celebrat în biserică gr.-or. parastasul pentru odichna fericitului fondator. A pontificat prea on. domn protopresbiter al Lugoșului, Dr. George Popovici, asistat de domnișii preoți: Tempea, Birescu și Sudreșan. Respon- sorii le-a eșecutat frumos și precis corul reuniunei rom. de cântări. De față a fost inteligența română, tinerii studenți români dela gimnasul de stat și o mulțime de popor.

După terminarea parastasului s'a cele- brat sf. liturgie, după care ne-am dus cu toții în localurile bine aranjate ale inter- natului pentru a asista la sfințirea și des- chiderea festivă a internatului.

Serviciul divin de sfințire a decurs cu pompă deosebită. Prea S. Sa episcopul

Nicolae Popea a fost reprezentat prin dl Traian Barzu, asesor referent și epitrop. A fost de față și directorul gimnasiului de stat, dl Nicolae Putnoky și încă 2 pro- fesori, ear inteligența română din Lugoj a fost de față în număr frumos, semu, că au știut cu toții apreția însemnătatea acestui act important.

Terminându-se actul sfințirii prea on- domn protopresbiter Dr. George Popovici a ținut un discurs foarte frumos și avē- tat. Cu vervă oratorică, cu logică tare și cunoștințe profunde arată oratorul scopul bisericii dela început și până azi care este răspîndirea culturii și a umanității. Trece apoi la soartea bisericii noastre pe timpul cuceririi turcești și ajunge la epoca de înflorire a bisericii noastre, când prin activitatea strălucită a metropolitului Șaguna și prin cursul dat de bărbații luminași Deák și Eötvös biserica gr.-or. și-a căpătat au- tonomia, și sub scutul ei își continuă scopul măreț de a răspîndi cultura și umanitatea. Între actele umanitare cele mai strălucite este și fondarea acestui internat, al cărui scop este, afară de alimentarea studenților săraci, și creșterea lor socială și religioasă. Aici învață tinerii a se teme de Dumnezeu și a se purta cu stimă și respect față de oameni. Termină mulțumind Prea Sf. Sale d-lui episcop N. Popea pentru grija și ac- tivitatea ce a dezvoltat-o în scopul deschi- derei acestui internat încă în anul acesta, mulțumește d-lui director Putnoky pentru interesul, ce-l poartă față de acest internat, mulțumește epitropilor fundațiunei, din care se susține acest internat, precum și publi- cului present, care a binevoit a lua parte la această festivitate și prin prezența ei a ridicat solemnitatea zilei acesteia memo- rabile.

Toți cei prezenți au luat parte apoi la pomana dată în amintirea fericitului de- cedat și fondator al internatului. S'a împărțit pomana și între săraci.

Ne-am depărtat dela această frumoasă serbare cu sufletul înălțat în regiuni mai înalte, cu încredere și speranță depiină, că acest internat va aduce roade frumoase, con- tribuind în măsură mare la dezvoltarea cul- turală și religioasă-morală a tinerimii și prin aceasta la cultivarea întregului popor românesc.

Dee Dumnezeu ca eșemplul deceda- tului de fericită amintire Dr. Liviu Marcu, să-l urmeze cât mai mulți bărbați dornici de a contribui la dezvoltarea culturală și socială a mult încercatului nostru neam.

„Drapelul“.

Botha, De-Wet, Delarey.

Eroicii generali buri, cari cu atâta bravură au înfruntat trufia Marei Britanii, au pornit în Europa într'un sublim cerșit- toriu pentru nefericiții lor compatrioți. Măna, care nu a tremurat ținînd spada, se în- tînde tot atât de liniștită pentru a culege prinusul inimilor mari și generoase — căci cerșitorii lor e sublim, căci ei se face pentru a se salva dezastrele unui întreg popor.

Sunt cunoscute isprăvile legendare și biografiile acestor eroi, să căutăm să schițăm fizionomiile lor morale — și pentru aceasta ne vom servi de amănuntele apărute într'un recent număr dia cunoscutul ziar naționalist francez „La Libre Parole“.

Printre acești generali admirabili clădiți pentru luptă, printre acești coloși dublați de cugerători, De Wet este un adevărat rege. Găatul lui de taur, umerii lui pătrați, mâinile sale enorme și nervoase totul atestă în el o robusteță excepțională. Ce șef mag- nific trebuie să fie!

La prima înfățișare figura pere gro- solană și rebarbativă. De Wet are barba tăiată după moda americană. Trăsăturile sunt foarte puternic acuzate. Icreșturi foarte pronunțate îi brăzdează fruntea. Ochiul în acelaș timp malițios și bănuitor este ironic; ochii caracterizează numai de cât pe omul

care a jucat Englezilor atâtea păcăleli. De Wet încarnează forța și șiretenia rășoinică. Humorist de prima mână. Nică odată nu pierde ocazia de a-și plasa spiritul. În vizita pe care a făcut-o Palatului Justiției din Bruxelles a "epatat", — în adevăratul sens al cuvântului — pe magistrații și avocații cari i-au fost prezenți.

Păcăleliile lui erau extraordinare. Tutulor le-a apărut ca o inteligență în adevăr superioară, și ca un tip de conducător de oameni. S'a remarcat la Bruxelles, că De Wet nu putea fi prins nici chiar de fotografi. Aparatele cele mai perfecționate erau puse în eșec de acest dras de om.

Un magistrat surprins, pe furie, pe general, pe când întreținea o discuție vioasă, cu avocații, sub gigantica cupolă a Palatului Justiției. Când fu sigur de isprava sa, magistratul se apropie de De Wet și îi zise rîzînd:

— Ești prins generale!

— Prins? De cine?

— De mine!

— Oh! Oh! Ești sigur?

— Îți voi trimite probele la Paris.

— Atunci, zise De Wet surizînd, ai mai mult noroc ca lordul Kitchenier.

Cu totul alta este natura generalismului Botha. Și el e solid, și cu talia înaltă, dar este un om blînd, aproape sfîos.

Tînăr încă, mult mai tînăr ca ceilalți doi, este un om frumos, cu fața colorată, cu privirea francă: el comandă din primul moment o iresistibilă simpatie. E un visător și un meditativ. Când i se pare că nu este observat, ochiul i se stinge, și atunci pare copleșit de gânduri îndepărtate, sombre.

Bruxellezii l'au surprins în unul din aceste momente, în conferința din sala „Grande Harmonie”: pe când de Wet vorbea, Botha cu capul sprijinit de mîna dreaptă, cu ochiul perdut în vag, se gîndea de sigur la Transvaal, la acei cari rățesc în Veld, fără pînă, fără lăsuință.

Delarey este și mai simpatic: bonhomia, simplitatea, bunătatea, curtoasia încarnate. E Mentorul, s'ar putea bănui cugătorul calificat al acestu trio-bur.

Delarey poartă barba întreagă nu hirsită și incolăcită, cum s'ar crede după ilustrațiile ziarelor populare, și bine îngrijită, bine ciselată. Toată lumea e de acord să vadă în acest fermier, transformat de rășoiu în general, un perfect gentleman.

Și când ne gîndim ce primire i-a făcut generalului englez Methuen, învins, rănit, prizonier, nu suntem surprinși că un nobil lord întreține relațiuni amicale cu bătrînul leu din Veldul african.

Dintre toți generali Delarey pare a manifesta mai multă încredere în viitorul țării sale.

Nu se poate spune că Botha, Dewet, Delarey sunt oratori, tribuni. Sînt simpli conferențieri cu vorbirea facilă, cu gestul sobru și aproape monoton. Fără efecte oratorice, fără efecte de memorie. Oratorii spun ceea ce voesc să spună, trist, fără să se ambaleze, afară de De-Wet și a cărui voce la anumite amintiri se face aspră, șuerătoare, și al cărui pumn isbește câte-odată mobilierul salilor de conferință. Vorbesc în limba neerlandeză. Se găsesc însă în tot-de-a-una traducători. Când s'au sfîrșit vizitele, banchetele și ovațiunile, generalii se întîlnesc câte trei în vre-o mică cameră de hotel. Acolo după ce au mulțumit lui Dumnezeu, secotesc banii adunați pentru ridicarea națională.

Treaba asta li reține pînă pe la unu două din noapte. Apoi se despart pentru a gusta câte-va ore de repaos bine-meritat.

În visele lor sînt mulțumirea că au putut ușura multe mizerii spăimîntătoare din Veldul tragic.

Dela espositia română.

Sibiu, 13/26 Oct. 1902.

Duminecă, la 2 ore după amiază s'a făcut închiderea espositiei române prin presidential al doilea al ei, oficialul consistorial Victor Tordășianu. Partea cea mai interesantă, și sigur îmbucurătoare, pentru mulți, a fost distribuția premiilor, cari atît în secția industriei de casă cît și în secția industriei profesionale au fost în număr cît se poate de considerabil, și nu voinicia esponentilor, nici voința comitetului aranjator e cauza că ele nu au fost încă și mai multe, ci doar lipsa mijloacelor. Fie însă mîngăiași și cei cari de astă-dată nu au ajuns în rîndul premiaților, căci și ei lucru bun au făcut și ei ei au conlucrat la succesul atît de frumos al espositiei. Ca s'venire dela espositie, fiecare esponent a primit o frumoasă diplomă de recunoștință.

Deși închiderea oficială fusese decretată la 2 ore, totuși espositia a fost lăsată la dispoziția publicului, care în număr considerabil o a cercetat și ieri, toată după amiază.

Seara la 7 ore s'a dat *representațiune teatrală* din partea membrilor reuniunii meseriașilor. Teatrul orășenesc a fost mult prea mic, decît să fi putut da intrare tuturor. Era formal îndesat de public. S'au jucat comediele „*Vlăduțul mamii*”, în care D. Axente (Vlăduț) și d-șoara Elena Baciu (Smarandita) și s'au jucat rolurile foarte bine. Îndesobii Vlăduțul a fost excelent.

S'a jucat apoi „*Ruga dela Chiseteu*”. Rolurile de frunte au fost ținute de d-șoara Elena Grindean, binecunoscută dela *representațiunile* de mai înainte ale reuniunii meseriașilor, de G. Poponea și de N. Bratu. Bană a fost și Rusalina (d-șoara E. Baciu). Jertfa cari își teme soția, Valeriu Grindean (Șoim precupețul) și — firește, hazliul Axente (pețitorul).

După teatrul a urmat petrecerea la „*Unicum*”, unde tineretul a dansat pînă în zor.

Etată acum vorbirea cu care frumoasa espositie industrială din Sibiu a fost închisă:

Stimabile doamne și d-șoare!

Stimabili domni și fraților!

Convinsă, că industria este isvorul cel mai de căpetenie al bogăției omenești — mîna de oameni, grupată în jurul „*Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiu*” și în al „*Reuniunii sodalilor români din Sibiu*”, acum după cîtiva ani de muncă oboșitoare și rodnică aflat-a sosit momentul de a chema pe țeranul econom și pe meseriașul nostru la sîrbarea de înfrățire, la nunta produselor mînilor și a unuia și a celuilalt, sîrbare, ce să umplă de bucurie și de adevărată mîndrie națională inimile noastre ale tuturor.

Ce dela această muncă și paciniez și folositoare obștei nimenea din cel bun să nu lipsească, toți și toate datu-și-au mîna frățescă, toți și toate întinsu-ne-au ajutorul prețios și neapărat.

Sunt luni de zile, de când prin comunele noastre dela un capăt și pînă la celălalt al comitatului nostru nu se vorbește decît de marele eveniment al espositiei sibiene, ce chemată este a ne ridica vaza pe decenii înainte.

Fruntași din *representanțele* noastre comunale sîritu-ne-au cu mijloace bănești într'ajutor; frunțașele femei: preotesele, învățătoarele, notăreșile, primăressele și celelalte ale noastre cutreerat-au casele țeranilor nostri spre a scoate la lumină, la viață comorile intrupate și ascunse în minunatele lucrări datorite înțelepciunii și dibăciei femeii române, comori, cari nu arareori zac nebagate în seamă prin fundurile de prin lazi, paturi, cămărti poduri și alte oculte.

Frunțași cu durere de neam și din alte părți, par'că cuprinși de oare-care gelosie și invidie de ceea-ce făptușac sibienii — încurajați-ne-au și ajutama-ne-au și ei în lucrarea noastră, parte îndemnînd la muncă, parte înmoldînd fondurile indispensabile espositiei.

Reuniunile noastre de meseriași, pe cea mai bună cale a progresului, ear' unde asem'nea așezăminte lipsesc, bărbați vrednici și iubitori de înaintare — pusu-s'au și ei în fruntea meseriașilor, pe cari i'au îndemnat la lucrare, în folosul bine priceput al țării.

Vrednicul și de toți cinstitul, fost al meu și al multor generațiuni bun dascăl, venerabilul domn Demetriu Comșa, care ca puțin știit, de mult și a câștigat dreptul la cel mai înalt ord, ce noi putem să i-dăm, la *ordul virtuții naționale* — pe lângă gresuă misiune de a fi în curent cu tot ce se petrece în jurul ideii espositiei — s'ap-

tămîni de arîndul din zorile zilei și pînă noapte tî ziu, cărmuitu-ne-a pe noi, pe neobosiții doamne și d-șoare, și pe membrii numitorilor dovă reuniuni, numeși și numeți-ca bogăția adunată și nouă încredințată, și prin felul cum se va prezenta privitorilor marelui public — să fie vrednică de admirat.

Efectul uimitor, ce l-au avut asupra privitorilor micuțele și drăgălașele păpuși cum și costumele complete, ne revoacă în memorie numele stimabilelor doamne Otilia D. Comșa n. Cioran din Sibiu, Veturia Dr. Stroia din Săliște, Luisa Popp din Hunedoara, Cothișel din Certeze, Poponea din Sibiu, Suceava din Borgo Prund, Medean din Sebeșul-săsesse, Maxim și Răduț și d-șoara Preda din Avrig, d-na Floas din Mercurea, Eugenia Reșian din Vaida-Recea, cum și al doamnelor Carolina Prepac din Haduc, Iulia Predoni din Nășud și dl Ioan Apolzan din Sibiu, cari parte au confecționat înșiși, parte au conlucrat și îngrijit confecționarea, păpușile vii: cele 2 neveste și 4 fete din ear Rășinari, Mercurea, Avrig, Gales și Săliște, cari alăturarea de doamnele și d-șoarele din Sibiu au făcut onorurile casei în expoziție, ce a fost loc de fatălnire pentru multă lume, — ne vor face pe mulți, ca cu oarecare înduioșare și pietate să ne aducem aminte de frumoasa noastră sîrbătoare de înfrățire.

Gingășele noastre d-șoare dela bufet drept stimulent servi-vor pentru cel bun de a se mai îndeletnici cu lucruri de interes general.

Poetul nostru iubit de popor, inspirațutul profesor Andreiu Bîrsanu din Brașov, reuniunile noastre de cântări din Sibiu, Săliște, Sas-Sabeș, corul elevilor seminarului „*Andreian*”, diletanții din reuniunea sodalilor nostri, s'au prins și ei în hora mare și frumoasă spre a contribui la potînțarea, la ridicarea nimbului sîrbătorilor noastre. Conducătorii acestor așezăminte și iubii membri ai acestora și au câștigat frumoase vrednicii în această direcție.

Mulțumirea sufletescă, ce o avem cu toții, de a fi săvîrșit binele, fiind-că este bine, să fie pentru noi toți cea mai mare și bine meritată răsplătă.

Întorcîndu-mă după toate acestea la înșăși expoziția, am deosebit plăcerea de a constata, că în ce privește expoziția industriei de casă, aproape nu este comună locuită de Români în acest comitat, care să nu fie reprezentată cu lucruri la expoziție, ear' meseriașii nostri, între împrejurările date, cinete ni-au făcut și ei cu lucrările lor din industria profesională.

Lucrul de mână femeiesc, după această expoziție, firmă speranță avem, va ajunge la rangul industriei profesionale. Prin introducerea răsboaielor mai practice și spornice și îndeosebi a răsboaiului mecanic — industria de casă nouă și îmbucurătoră avînt are să iee.

Împrejurarea, că în cursul espositiei s'au aflat mai mulți amatori, ba înșăși Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român, intenționează a face o colecțiune din frumoase lucruri de mână — este cu o dovadă mai mult, că industria noastră de casă are să formeze în viitorul cel mai apropiat un bogat și neșecat isvor de câștig pentru poporul nostru.

Albumul de cusături și țesături, ce continuă a se complecta — chiemarea are a ne conserva și a ne face cunoscute lucrările mînilor femeilor noastre pe veacuri înainte și națiunilor celor mai îndepărtate.

De încheiere cu permisiunea d-voastră îmi iau voe a aminti, că jurul încredințat cu premiarea obiectelor espuse și-a îndeplinit greaua și anevoioasa sa lucrare în secția I a industriei de casă sub conducerea zelosului vice president al Reuniunii agricole, a dlui Dr. D. P. Barcianu, ear' în secția a II-a a industriei profesionale sub conducerea generosului domn Pantaleon Lucaș, căp. e. și. r. în pensiuone.

În secția primă s'au vota în total 700 cor. premii, ear' în a II-a 733 cor., din cari 85 cor. s'au acoperit din suma de 100 cor. pusă zilele acestea la dispoziția noastră prin Onorabilul comitet al Reuniunii economice din Orăștie.

Atît premiile în bani cît și diplomele le vom elibera în zilele prime ale sîptămînel viitoare.

Mulțumind în numele Reuniunilor aranjatoare tuturor acelor, cari în ori-ce chip au contribuit la buna reușită a espositiei noastre, și mulțumind și ilustrați adunări pentru onoarea de care părtași ne-a făcut asis stînd la sîrbarea de încheiere declar espositia industrială de închisă.

Unicul salvat din St.-Pierre.

Catastrofa din Mai de pe insula Martinique, produsă prin erupțiunile vulcanice ale muntelui Pelée, au nimicit întreg orașul Saint-Pierre împreună cu toți locuitorii. Un singur om a scăpat cu viață ca prin minune. Acesta e un condamnat Negru, cu numele Sartout. El fusese închis într-o celulă subterană, unde torantele de lavă și norii de cenușă ferbinte n'au putut străbate.

Sartout a petrecut cele 4 nopți și patru zile ale catastrofei în celulă-i întunecoasă și într-o tăcere mormentală și numai instinctul lui îi spunea, că deasupra se petrece ceva grozav. Constituția resistentă a lui l'a scăpat de moarte în timpul celor 4 zile de groază. Istoria adevărată a nimicirii orașului St. Pierre nu va fi scrisă niciodată; căci nimenea nu s'a putut apropia de locul sinistru. Nimenea n'a fost martor ocular, ear dintre locuitorii nimenea n'a scăpat, ca să poată apoi descrie scenele îngrozitoare ale erupțiunii vulcanice, afară de Sartout, dar nici el n'a văzut cu ochii catastrofa, căci de ar fi văzut, ar fi perit și el. Sartout totuși e în stare a spune câte ceva din câte a auzit, că se petrec deasupra capului său. Miș de oameni muriau și un oraș întreg a fost nimicit călî-va pași deasupra lui, ear el era nmămurit și nu-și putea esplica ce se petrece deasupra lui.

În dimineața catastrofei auzi el un vuet fioros în internul muntelui și simți cutremurul înfiorător de pămînt, care a premers scenei îngrozitoare. Pînă acum lui Sartout nu-i fusese frică de muntele Pelée. Putea urla muntele cît de tare, lui nu i făcea decît impresia unui căea, care latră mult, dar nu mușcă. Acum însă la auzul fioros al erupțiunii, rămase și el încremîtit. Căci el auzi un vuet și tunet așa de puternic, cum nu mai auzise pînă acum și a știut lămurit că deasupra lui se întemplă ceva extraordinar. Fu cuprins de o groază teribilă și începu a isbi cu pumnii în ușa, ca să iasă din întunerecul celei sale. Desperațiunea îi dădu o putere așa de mare că sparse ușa cu pumnii și ajunse într-o altă celulă, provăzută cu fereastră cu grati de fer. Prin fereastră străbate înăuntru cenușe ferbinte; i-a ars și lui trupul în mai multe locuri. Fugi deci repede îndărăt în celula întunecoasă.

Vuetului turbat îi urmă o liniște fioroasă. Sartout zăcea pe pămînt ore întregi și nu cuteza să respire, îngrozit de liniștea de morment. Nici el nu știe, cît timp a zăcut la pămînt. În fine prinse curagiu și merse în celulele vecine. Aici ajunse într'un nor des de praf, care i a înfundat nasul și gura și l' făcu orb de jămătate. El strigă tare și mult timp după ajutor, dar înzadar, nimenea nu venia să-l scoate de acolo. Se duse apoi pe niște trepte la ușa cea mai din afară, isbi cu pumnul în ea, pînă i-s'au umflat mîinile și au fost pline de sînge. Din nou se duse la fereastră. din nou strigă desperat, dar înzadar. Obosit se duse în celula întunecoasă să se culce, dar n'a putut adormi. De când auzise urletul îngrozitor sub pămînt, n'a mai putut închide ochii 4 zile de-a-rîndul.

A putra zi veniseră oameni să salveze ce era de salvat. Sartout, zdrobit de neodichnă, de foame și sete, striga și acum după ajutor, dar așa de încet, încet nu putea fi auzit. Era mai să moară de foame și sete, de arsurile primite, când un matroz francez trecînd pe acolo auzi vetele lui și-l scăpă din pînă, unde era înmormentat de viu.

El e singurul om aflat în viață în Saint-Pierre. Se vestește că un american speculant l'a luat cu sine și-l va espune vederei publice în diferite orașe pe lângă taxă anumită.

Viața de oraș mare*)

O descriere a magazinului lui Porter Vilmos din Arad.

Ungaria e un adevărat stat agricol. Pământul seu binecuvântat produce comorile mai bogate și-i asigură plugarului harnic o existență sigură și frumoasă. Pe lângă agricultură își ocupă locul lor firește și comerțul și industria. Aceste ramuri de activități industriale zi de zi devin mai importante și economul deștept a ajuns deja de mult la convingerea, că industria și comerțul servesc spre întregirea — am putea zice chiar perfecționarea — muncii sale anevoioase. Salutăm dară cu bucurie orice apariție, ce constituie un pas de înaintare pe terenul industriei și al comerțului, și dăm cuvântul raportorului nostru, spre a oferi publicului mare o interesantă descriere a marelui magazin a lui **Porter Vilmos din Arad**, descriere a unui magazin de mărfuri în adevăr grandios, în stil mare și în toată privința modern:

Ca un palat din povești într-o lume fermecată, așa a răsărit d'odată mareș marele magazin a lui Porter Vilmos pe piața libertății din Arad. Căruia i-a fost dat să vadă când-va magazinele din Paris, Berlin și Viena, acela cu mirare și totodată cu plăcere va constata fidelă reproducere a acelor mari magazii, cari au servit de model grandioasei întreprinderi a lui Porter Vilmos. Aici în aceste sale spațioase și mărețe respirăm un adevărat aer de oraș mare. Vrajit și recreat de belșugul comorilor frumoase, treci dintr-o sală într'alta și te minunezi dându-ți seamă de circulația uriașe, ce împrejmuește acest magazin colosal.

— Bine, dar ce țintă urmărește un astfel de etablissement, care e scopul lui și ce avantagii oferă publicului mare? — vor întreba stimații noștri cititori.

Să le dăm dară câte-va amănunte:

— Un magazin de mărfuri — astfel și acela a lui Porter Vilmos din Arad — înainte de toate atrage atenția, se distinge prin **multilateralitatea** sa. Cumpărătorii găsesc aici — tocmai ca în marile magazii „Au bon marché” în Paris, „Tietz” în Berlin și „Storch” în Viena — **tot de ce ar putea avea trebuința**. Dacă mai înainte spre a-și cumpăra cele de lipsă trebuia să alerge în 9—10 prăvălii, acum și le poate cumpăra toate, fără a osteni, în **același loc**. O mică pildă va ilustra zisele noastre mai lămurit. Să zicem că o tineră părechie dorește să-și cumpere cele de lipsă pentru aranjamentul unei locuințe: casă, cameră, bucătărie etc. Are lipsă de lucrurile cele mai osebite: covoare și unelte de bucătărie, perdele și vase de porcelan, ghete, albituri de dame și de bărbați, o lampă; jucării pentru copii, poate chiar un cadou frumos și estetic de argint chinez, un geamantan de mână, o cărucioară pentru copii și — D-zeu mai știe câte de toate! Ca să-și cumpere toate aceste lucruri, tineră părechie până acum era silită să-și piarză vremea o zi întreagă, alergând dintr-o prăvălie în altă, ca apoi sara să se întoarcă obosiți și eșofați. Ce ușurătate au însă acum, când pot merge de-adreptul într'un **magazin de mărfuri**, unde dau de toate aceste lucruri trebuincioase și încă de alte multe mai! În câte-va clipe și-a cumpărat cele de lipsă, căci în acest magazin — luați bine seamă! — vă întâmpină un serviciu model de prompt și isteț, încât n'ai lipsă de multe explicații spre a fi înțeles. Toate și se aduc la moment, căci în magazinele aceste vorba americană „Timpul e ban” — e de mult principiu.

Dar și alte multe avantagii îți oferă un **magazin de mărfuri**. Înainte de toate **efinătatea** mare și garanța. O astfel de întreprindere țintește înainte de toate **o circulație mare** și un cerc larg de mușterii credincioși și stabili. **De aceea și dăm de prețurile cele mai eftine**. Cine a fost de și-a cumpărat cele de lipsă, aici poate fi convins, că a fost acolo unde — **dintre toate prăvăliile — poți cumpăra mai eftin**. Și asta o poate face cu atât mai ușor, cu cât magazinul le cumpără toate în **masse mari** și toate de-adreptul dela fabricant. Principiul **prețului fix** eschide apoi chiar și puțința d'a fi înșelat, căci găsim **prețul cel mai minimal însemnat pe fiecare obiect**, și prin urmare poate veni cine va voi: specialist sau laic, tiner sau bătrîn, bogat sau sărac, — același preț pentru toți.

Magazinul de mărfuri al lui **Porter Vilmos** e fără îndoială o podoabă și una dintre întreprinderile mai remarcabile ale orașului Arad. În

provință, afară de Arad, nici un alt oraș nu se poate mândri cu o astfel de întreprindere întemeiată pe baze așa mari. Etablissementul ocupă aproape toate localitățile de către stradă și curte a casei „Poarta de fer”, casă cu două etajuri și de curînd renovată și dispune de peste 50 de vitrine, parte de către stradă, parte sub poartă și în curte. „Poarta de fer” — nume ce poartă deja de zeci de ani — formează și un pasagiu (Ulicioară de trecere) bine cercetat, și „pasagiul Porter” („Porter-átjáró”) oferă de obicei o priveliște dintre cele mai însemnate.

În șese despărțeminte mari se desfășură comerțul rar al magazinului de mărfuri „Porter”. Aceste despărțeminte sunt: I. **Mărfuri de încălzire (ghete)**. II. **Mărfuri de modă pentru bărbați**. III. **Mărfuri de modă pentru dame**. IV. **Mărfuri pentru economiă casnică, aranjamente și decorări**. V. **Cadouri la prilej, aduceri aminte arădane**. VI. **Mărfuri de lipsă la călătorii, obiecte instructive și jucării pentru copii**. De aceste șese despărțeminte e legat **despărțemintul de export și expediare**, în care se eleptuiesc comenzile sosite cu poșta. Acest despărțemint edă și **prețuri curente**, ce apar din vreme în vreme și se trimt ori cui le-ar cere — **gratuit**.

Dar mai e și un alt 8-lea despărțemint, și acesta e unul dintre cele mai interesante: anume renumitul și laudatul **despărțemint fotografic** D-lui Porter, în urma circulației mari, îi este cu puțință: să execute **prețul de 3 coroane o fotografie artistică lucrată, în mărime naturală, fotografie de Platin brom de 65 cm. înălțime, încadrată în cadre de carton (Passepartout) și fiecare mușteriu, care cumpără mărfuri în preț de 10 coroane, — în schimb alor 3 coroane, are drept la o astfel de fotografie**.

Nici un institut artistic nu e în poziția d'a oferi o astfel de fotografie cu preț mai mic de 20 coroane, și numai circulația uriașe îi face D-lui Porter cu puțință de-a putea oferi mușteriiilor sei un obiect așa valoros cu un preț atât de minimal. Chiar și **despre suma cea mai mică** se dă cupon și îndată ce cupoanele ating suma de 10 coroane, la dorință se execută fotografia. Spre acest scop resp. mușteriu are să pună la dispoziția magazinului o fotografie obișnuită, după care se va executa fotografia în mărime naturală. Acest favor extraordinar l-a câștigat D-lui Porter mulțime de cumpărători stabili și credincioși, cea ce noi aflăm de lozinci firească, căci o fotografie în mărime naturală e cadoul cel mai frumos și formează o adevărată și durabilă comoară pentru orice familie. E una dintre cele mai nobile acte de pietate, iubire și stimă reciprocă, dacă în podobim casa noastră cu icoanele celor pe cari îi păstrăm în inimă. Astfel acest favor a D-lui Porter nu va înceta d'a fi încă multă vreme o atracție pentru toate păturile societății, și va afla răsunet pretutindeni, unde sufletul se știe înălța, se știe adânci în privirea unei adevărate podoabe.

Ne-am năzuit să dăm despre magazinul de mărfuri a lui Porter o descriere cât mai fidelă. Am mai avea să spunem multe lucruri despre această întreprindere, dar totuși n'am putea da decât o palidă copie, atâta de vrăjitoare e impresia, ce și-o face magazinul ziua, în bătaia razelor de soare! Literile de reflexie ale firmei resfrîng razele aurii, pe când vitrinele cu gust arangiate atrag lumea, cum atrage un magnet. Sara totul plutește într-o mare de lumină electrică, și nime, care va intra în localitățile acestor ridicate în stil secesionist, nu se va putea stăpâni să nu dea glas unei expresii uimiri și admirării sale. Dimensiunile acestei întreprinderi sînt în adevăr impunătoare, zdrobitoare! Despărțemintele V și VI spre p. se află într-o sală lungă de 50 de metri.

D-l Porter Vilmos, unul dintre comercianții mai harnici și cu experiență, e un bărbat pătruns de focul dorului de muncă. Pe cariera sa până acum a secerat succese uimitoare și într-o vristă, în care alți d'el și-au început praxa — D-l Porter abia e de 30 și câțiva ani — el e în meșteșug și proprietarul unei întreprinderi, de care se face pomenire în întreaga țară și care merită să fie înșirată între modelele de organizație comercială. La multe ne mai așteptăm dela energia și activitatea sa, și nu putem decât să recomandăm această întreprindere cu căldură fiecărei familii, care vrea să cumpere **bine și eftin**.

Cine vrea să vadă un colț de lume, o bucată de viață din viața din orașele mari ale lumii civilizate, să nu întârzie să cerceteze **magazinul de mărfuri a lui Porter Vilmos** — din Piața Libertății din Arad.

*) Reproducem dintr-o broșură de curînd apărută, acest articol foarte interesant, care descrie în colorii vii și naturale magazinul lui **Porter Vilmos**. Această întreprindere în adevăr grandioasă merită după părerea noastră să-și aștepte prietini și cumpărători în păturile mai largi ale societății românești.